

Rättsenheten

Kopia till:
Arbetsmarknadsdepartementet.
Arbetsförmedlingens generaldirektör
Överbefälhavaren
Arbetslöshetskassornas Samorganisation

Försvarsdepartementet
Enheten för militär förmåga och insatser
103 33 Stockholm

Personalförsörjningen i ett reformerat försvar (SOU 2010:86)

Sammanfattning

I betänkandet föreslås en myndighetsöverenskommelse mellan Arbetsförmedlingen och Försvarsmakten, som innebär att Arbetsförmedlingen inte ska anvisa arbetslösa att söka arbete som soldat eller sjöman i Försvarsmakten.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) anser att en sådan överenskommelse inte till fullo uppnår syftet att säkerställa att rekryteringen till Försvarsmakten vilar på frivillig grund. För att uppnå detta syfte krävs att det utfärdas nya författningsbestämmelser som undantar Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna från skyldigheten att vidta sanktioner mot personer som undandrar sig den aktuella typen av arbeten. Sådana bestämmelser bör ges i lag- och förordningsform.

IAF delar utredningens uppfattning att frågan om hur tidvis tjänstgörande personal ska komma att omfattas av arbetslöshetsförsäkringen är komplicerad och bör utredas närmare. IAF ger därför avslutningsvis exempel på frågor inom arbetslöshetsförsäkringen med anknytning till arbete inom Försvarsmakten, som enligt myndighetens mening bör utredas närmare.

Förslag till myndighetsöverenskommelse om att anvisning inte ska ske till vissa arbeten

Förslag i betänkandet

I betänkandet föreslås att frågan om anvisningar till arbeten som soldat eller sjöman inom Försvarmakten ska lösas genom en överenskommelse mellan Försvarmakten och Arbetsförmedlingen. En sådan överenskommelse skulle innebära att anvisningar till dessa arbeten inte ska göras av Arbetsförmedlingen.

Utredningen anser, att det med hänsyn till principen om att rekryteringen till Försvarmakten ska vila på frivillig grund, är olämpligt att anvisa arbetssökande att söka anställning som soldat eller sjöman i Försvarmakten. Som motiv anføres bland annat att verksamheten innefattar risker både för den enskilde och för allmänheten, samt internationell tjänstgöringsskyldighet, vilken kan innefatta deltagande i väpnad strid.

Den rättsliga bakgrunden

Med "anvisning" avses en uppmaning, oftast skriftlig, från Arbetsförmedlingen till den enskilde att söka ett visst ledigt arbete. Arbetsförmedlingens användning av "anvisning" utgör en fast praxis sedan mer än 70 år. Formen för "anvisning" har under åren varierat. Det principiella innehållet och funktionen har dock varit likartat över tiden. Någon på författning grundad skyldighet för Arbetsförmedlingen att utfärda sådana "anvisningar" föreligger inte.

Enligt 45 a § lagen (1997:238) om arbetslöshetsersättning (ALF) ska dagpenningen sättas ned med 25 procent i 40 ersättningsdagar inom ersättningsperioden, om en sökande har avvisat ett erbjudet lämpligt arbete utan godtagbart skäl. Samma sak gäller om han eller hon utan att uttryckligen ha avvisat ett arbete genom sitt uppträdande uppenbarligen har vållat att en anställning inte kommit till stånd.

Vad som är ett lämpligt arbete i arbetslöshetsförsäkringens mening regleras i 11 § ALF samt i föreskriften *Lämpligt arbete (IAFFS 2004:3)*.

Enligt 16 § förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten gäller följande: Arbetsförmedlingen är skyldig att underrätta arbetslöshetskassan och IAF, om en arbetssökande som får eller begär ersättning från en arbetslöshetskassa, avvisar ett lämpligt arbete som erbjuds, eller på annat sätt genom sitt uppträdande uppenbarligen vållar att en anställning inte kommer till stånd. Rutinerna inom Arbetsförmedlingen innebär att sådan underrättelse ska skickas när den arbetssökande utan giltigt skäl har nekat att följa en anvisning. Arbetsförmedlingen är enligt samma paragraf i förordningen också skyldig att skicka en underrättelse i de fall då det kommer till förmedlingens kännedom att en arbetssökande inte aktivt söker ett lämpligt arbete, vilket är ett grundvillkor för rätten till arbetslöshetsersättning enligt 9 § 5 ALF.

Dnr: 2010/1302 M1

Om någon säger upp sig från sitt arbete utan giltigt skäl eller förorsakar en uppsägning ska arbetslöshetsersättningen jml 43 § ALF dras in under en viss i 44 § ALF bestämd tid.

IAF:s bedömning

Försvarmakten som arbetsgivare är inte ensam om att bedriva en riskabel verksamhet som innefattar hantering av tunga fordon, sprängämnen och annan farlig materiel, risk att bli utsatt för våld m.m. Det är av vikt att understryka att författningsregleringen kring frågor om lämpligt arbete syftar till att undanröja hinder hos den enskilde mot geografisk och yrkesmässig rörlighet på arbetsmarknaden.

Den föreslagna myndighetsöverenskommelsen skulle inte undanröja Arbetsförmedlingens skyldighet att underrätta arbetslöshetskassan och IAF, om det skulle komma till förmedlingens kännedom, att en person avvisat ett erbjudet arbete som soldat eller sjöman inom Försvarmakten. I dessa fall är arbetslöshetskassan skyldig att, om den finner förhållandet klarlagt, sätta ned vederbörandes dagpenning med 25 procent i 40 ersättningsdagar. Denna skyldighet gäller även om informationen når kassan på andra vägar än genom underrättelse från Arbetsförmedlingen.

Den föreslagna överenskommelsen skulle inte heller undanröja Arbetsförmedlingens skyldighet att underrätta arbetslöshetskassan i de fall då det kommer till förmedlingens kännedom att en arbetssökande inte uppfyller det grundvillkor för rätten till arbetslöshetsersättning i 9 § 5 ALF som består i att denne aktivt ska söka ett lämpligt arbete. Arbetslöshetskassan är i dessa fall, om den finner förhållandet klarlagt, skyldig att fatta beslut om att dra in arbetslöshetsersättningen för den enskilde. Också denna skyldighet gäller för kassan även om informationen når kassan på andra vägar än genom underrättelse från Arbetsförmedlingen.

Dessa författningsbestämmelser är inte dispositiva. De kan följaktligen inte modifieras genom en myndighetsöverenskommelse. Det krävs författningsändringar för att anställningar som soldat eller sjöman inom Försvarmakten generellt ska undantas från underrättelseskyldigheten och skyldighet att besluta om nedsättning av dagpenning eller indragning av arbetslöshetsersättning. Ett sådant undantag bör enligt IAF:s mening föreskrivas i lag och förordning om utredningens förslag genomförs.

Slutligen bör det påpekas att de problem som aktualiserar diskussionen kring behovet av en myndighetsöverenskommelse kan uppkomma även om det ställs upp tydliga kravspecifikationer för anställning som soldat eller sjöman inom Försvarmakten. Även personer som uppfyller högt ställda krav på yrkeskunnande, psykisk stabilitet och i övrigt lämplig bakgrund kan nämligen ändå ha individuella skäl för att avstå från att söka den aktuella anställningen eller att avsluta en redan påbörjad anställning. Det är till exempel rimligt att anta att benägenheten att följa med på militära utlandsuppdrag sjunker hos den som har bildat familj.

Ytterligare utredningsbehov

Som tidigare har nämnts utgår betänkandets förslag från att rekryteringen till Försvarsmakten ska ske på frivillig grund. Frågan om vad utgör giltiga skäl i arbetslöshetsförsäkringens mening att lämna en anställning inom Försvarsmakten kan därför behöva ges ett annat svar än vad som gäller för övriga arbetsmarknaden.

I detta sammanhang bör, enligt IAF:s mening, följande frågor utredas:

- Hur ska rätten till arbetslöshetsersättning bedömas för den som slutar sin anställning i Försvarsmakten på egen begäran?
- Hur ska rätten till arbetslöshetsersättning bedömas för den som erbjuds en förlängd anställning inom Försvarsmakten, men som avvisar erbjudandet?
- Vilken relevans ska motivet för den enskildes ställningstagande anses ha i ovanstående fall, exempelvis då det rör sig om familjeskäl och skäl av etisk eller religiös karaktär?

Även följande frågor med koppling till arbetslöshetsförsäkringen bör enligt IAF:s mening utredas:

- Hur ska frågan om den enskilde står till arbetsmarknadens förfogande jml 9 § ALF bedömas när det gäller en person som är inplanerad på en tjänstgöring i Försvarsmakten inom en viss bestämd tidsperiod?
- Ska eventuella tjänstgöringspremier för anställda soldater och sjömän i Försvarsmakten påverka rätten till arbetslöshetsersättning?

I ärendet har generaldirektören Anne-Marie Qvarfort beslutat och försäkringsjuristen Urban Forsberg varit föredragande. I den slutliga beredningen har även chefsjuristen Lars Seger deltagit.

Anne-Marie Qvarfort

Urban Forsberg